

I Kozjansko kot manj razvito območje

Simon Kušar, Eva Herman

I.1 Uvod

Izhodiščna teza prispevka je, da se Kozjansko uvršča med manj razvita območja v Sloveniji. To trditev obravnavamo s pregledom geografske literature ter analizo kazalnikov, s katerimi merimo regionalni razvoj in vključenost med prednostna območja slovenske regionalne politike.

Prvi sistematičen in celovit vpogled v razvojno problematiko Kozjanskega je prispeval Žagar (1967). Na 9. zborovanju slovenskih geografov, ki je potekalo v Rogaški Slatini leta 1973, so se na regionalni razvoj Kozjanskega nanašale predstavitvi občin Šentjur pri Celju (Božiček 1971) in Šmarje pri Jelšah (Jagodič 1974), pa tudi analiza kmetijstva (Belec 1974; Medved 1974), razvoja prebivalstva (Klemenčič 1974; Natek 1974), omrežja naselij (Kokole 1974) in prometno-geografskih razmer (Žagar 1974). S problematiko regionalnega razvoja se je ukvarjal tudi Klemenčič (1974), ki je orisal razvojni položaj, na osnovi analize demografskega razvoja pa pripravil demografsko tipizacijo območja. Območje Kozjanskega je bilo ponovno obravnavano v zborniku *Med Bočem in Bohorjem* (Žagar 1984). Deloma so se Kozjanskega dotikale razprave v zborniku, ki je izšel ob 16. zborovanju slovenskih geografov v Celju leta 1993 (Savinjska, možnosti regionalnega in prostorskega razvoja 1993). V novejšem času se je z razvojno problematiko Kozjanskega sistematično ukvarjal Polšak (1999; Polšak 2006).

Namen prispevka je prikazati regionalni razvoj Kozjanskega z analizo uvrščenosti med različne tipe manj razvitih območij uporabljenih v okviru slovenske regionalne politike, kot tudi z oceno razvojnega položaja preučevanega območja po letu 1971. V zadnjem delu prispevka bomo na primeru Obsotelja podrobneje analizirali razvojne ukrepe, predvidene z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja iz leta 2011, pa tudi evidentirali oblike čezmejnega sodelovanja Obsotelja z Republiko Hrvaško.

Za analizo razvojnega položaja Kozjanskega smo uporabili podatke Statističnega urada Republike Slovenije. Za ustrežnejšo primerjavo kozjanskih občin med seboj ter Kozjanskega s Savinjsko statistično regijo in Slovenijo smo izračunali relativna števila (indekse). Opredelitev pripadnosti posameznih delov Kozjanskega različnim tipom manj razvitih območij temelji na normativnih virih. Pri študiji primera v Obsotelju smo kombinirali različne metode: pregled literature, analizo statističnih podatkov, analizo javnih razpisov in izvedbo intervjujev. Poglavje o vlogi statusa obmejnega problemskega območja v Obsotelju temelji na magistrskem delu z naslovom *Spodbujanje skladnega regionalnega razvoja v obmejnih problemskih območjih na primeru Obsotelja* (Herman 2022), dognanja pa so dopolnjena z novejšimi podatki.

Zaradi dostopa do statističnih podatkov in načina opredeljevanja prednostnih območij regionalne politike kot Kozjansko obravnavamo območje nekdanjih občin Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah. Po reformi lokalne samouprave leta 1993 ter poznejšem ustanavljanju novih občin so na tem območju nastale občine Bistrica ob Sotli, Dobje, Kozje, Podčetrtek, Rogaška Slatina, Rogatec, Šentjur in Šmarje pri Jelšah. Kozjansko, kakršnega obravnavamo v prispevku, zajema območje med reko Sotlo na vzhodu, pogorjem Boča in dolino Voglajne na severu, pogorji Orlice in Bohorja na jugu ter razvodjem med Savinjo v spodnjem toku in Voglajno.

1.2 Razvojni položaj Kozjanskega po letu 1971

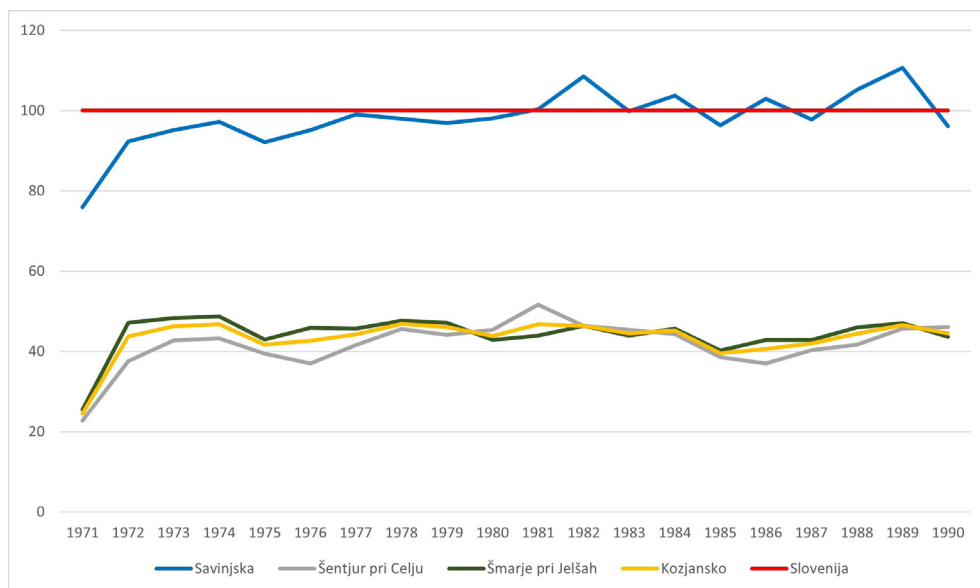
Kozjansko je v geografski literaturi največkrat opredeljeno kot manj razvito območje. Briški (1974) z analizo razvojnega položaja posameznih regij ocenjuje, da Savinjska regija, katere del je tudi Kozjansko, izkazuje razvojno zaostajanje za republiškim povprečjem. Pri analizi razvojne raznolikosti regij pa še posebej poudarja velike razvojne razlike znotraj Savinjske regije, v kateri je močnejše razvit le osrednji del (občini Celje in Velenje), medtem ko se vzhodni del uvršča med najmanj razvita območja v Sloveniji. Božiček (1974) je opozoril, da občina Šmarje pri Jelšah izkazuje izredno zaostajanje v gospodarskem in družbenem razvoju v primerjavi z drugimi občinami v Sloveniji. Ilesič (1974) je razumevanje razvojnega stanja Kozjanskega podkrepil z analizo narodnega dohodka na prebivalca, ki je za vsako od dveh kozjanskih občin znašal komaj malo več kot tretjino republiškega povprečja, kar ju je uvrščalo ob bok najmanj razvitim občinam v republiki. Kljub temu je Briški ob analizi regionalnega razvoja v Sloveniji izpostavil, da podatki o gibanju družbenega proizvoda in zaposlenosti kažejo, da se »manj razvita območja razvijajo hitreje od povprečja Slovenije« (Briški 1974, 43). Hitrejše gospodarsko napredovanje manj razvitih regij ter s tem zmanjševanje razvojnih razlik je ugotovil tudi Kušar (2021) z longitudinalno kvantitativno študijo razvojnih razlik med regijami v Sloveniji med letoma 1971 in 2019.

Analizo razvojnega položaja Kozjanskega smo zaradi sprememb v administrativni členitvi razdelili na dve obdobji: od leta 1972 do leta 1990 in po letu 1993 (reforma lokalne samouprave). Tudi izbor kazalnikov je različen, saj je analiza vezana na razpoložljivost podatkov na ustrezni teritorialni ravni.

Za obdobje med letoma 1972 in 1990 analiza temelji na kazalniku bruto narodni dohodek na prebivalca. Podatki za ta kazalnik so na voljo po takratnih občinah. Narodni dohodek je bil opredeljen kot novoustvarjena vrednost v enem letu (Kušar 2021, 28).

Vrednost indeksa bruto narodnega dohodka na prebivalca (osnova je republiško povprečje) za Kozjansko je leta 1972 znašala 44, kar pomeni, da je regija imela manj kot polovico vrednosti kazalnika glede na stanje v takratni Socialistični republiki Sloveniji. V celotnem preučevanem obdobju se je vrednost indeksa za Kozjansko gibala med 40 in 47, pri čemer je bila vrednost indeksa nad povprečnim indeksom območja, ki je znašal 44, v letih 1973–1974, 1978–1979, 1981–1982, 1984, pa tudi 1989–1990. Nekoliko daljše obdobje podpovprečne vrednosti indeksa je bilo v letih 1985–1987, nato pa se je vrednost znova povzpela nad dolgoletno povprečje.

Slika 1.1: Indeks narodnega dohodka na prebivalca za Kozjansko in primerjane prostorske enote (občini Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah, današnja Savinjska statistična regija), 1972–1990.

Slovenija $I = 100$

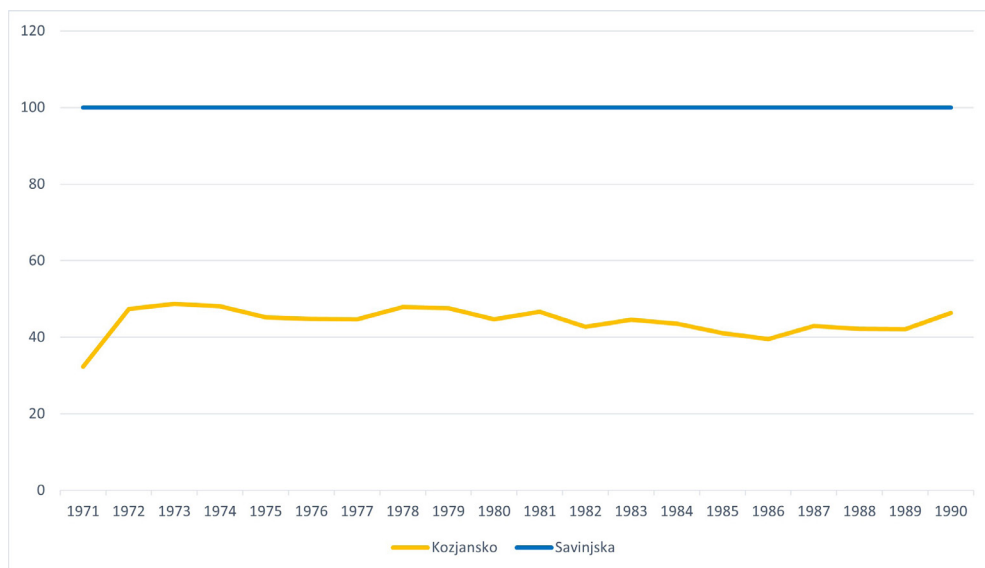
Vir podatkov: Statistični letopisi SRS; lastni izračuni.

Savinjska regija je imela leta 1972 vrednost indeksa 92, nato se je njegova vrednost postopoma povečevala do leta 1982, ko je dosegla vrednost 109. Tega leta je Savinjska regija prvič preseгла republiško vrednost kazalnika. Po tem letu je bila vrednost indeksa za Savinjsko malo pod ali nad republičkim povprečjem. Povprečni indeks Savinjske regije med letoma 1972 in 1990 je znašal 99, kar jo je uvrščalo med povprečno gospodarsko razvite regije v Sloveniji.

Razvoj Kozjanskega je v primerjavi s Savinjsko regijo do začetka osemdesetih let 20. stoletja zaostajal, saj se je Kozjansko v tem času soočalo s stagnacijo gospodarstva. Primerjava indeksov kaže na zaostajanje za Savinjsko regijo.

Glede na vrednosti uporabljenega kazalnika je bila občina Šmarje pri Jelšah nekoliko bolj razvita kot občina Šentjur pri Celju. Povprečje indeksa bruto narodnega dohodka na prebivalca (Slovenija: $I = 100$) med letoma 1972 in 1990 je bilo v občini Šmarje pri Jelšah 45, medtem ko je občina Šentjur pri Celju dosegala povprečno vrednost indeksa v istem obdobju 43. Leta 1980 je vrednost indeksa kazalnika občine Šentjur pri Celju preseгла vrednost indeksa sosednje občine. Takšno razvojno stanje je ostalo do vključno leta 1983, leta 1984 pa je bila občina Šmarje pri Jelšah glede na kazalnik ponovno gospodarsko uspešnejša kot občina Šentjur pri Celju. Šentjur pri Celju je z vrednostjo indeksa ponovno prehitel občino Šmarje pri Jelšah leta 1990. Kljub opisanim razlikam v vrednostih indeksa pa te kažejo na podoben regionalni razvoj obeh občin.

Slika 1.2: Indeks narodnega dohodka na prebivalca za Kozjansko, 1972–1990.

Savinjska I = 100

Vir podatkov: Statistični letopisi SRS; lastni izračuni.

Pogled na razvojne razmere Kozjanskega po letu 1990 omejuje razpoložljivost statističnih podatkov. Z reformo lokalne samouprave na začetku devetdesetih let 20. stoletja je bilo na območju nekdanjih občin Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah oblikovanih osem občin. Zanje so na voljo pretežno demografski in družbeno-gospodarski podatki, medtem ko je težje opredeljevati njihovo gospodarsko moč. Izbor kazalnikov in obdobje analize je bilo zato treba prilagoditi. Uporabili smo kazalnike indeks gibanja števila prebivalcev in indeks staranja (demografski vidiki), stopnja registrirane brezposelnosti (družbeno-gospodarski vidik) ter spreminjanje števila delovno aktivnega prebivalstva glede na kraj dela (pove nam število delovnih mest v prostorski enoti – gospodarski vidik).

Med letoma 2008 in 2023 se je število prebivalcev na Kozjanskem povečalo za 3 %. Takšno rast je imela tudi občina Šentjur, še nekoliko višjo pa občine Podčetrtek, Šmarje pri Jelšah in Rogaška Slatina. Do upada števila prebivalcev je prišlo v občinah Dobje, Rogatec in Bistrica ob Sotli, do največjega upada (za desetino prebivalcev) pa v občini Kozje. Razpon med najnižjim in najvišjim indeksom je 17 indeksnih točk, kar nakazuje precejšnje razlike v spremembi števila prebivalcev med posameznimi deli Kozjanskega, pri čemer so zaostajala območja na jugu in skrajnem vzhodu. V Savinjski regiji je v tem obdobju prišlo do stagnacije števila prebivalcev.

Leta 2008 je bilo prebivalstvo na Kozjanskem v povprečju mlajše kot v celotni Savinjski regiji in Sloveniji, indeks staranja prebivalstva je bil pod 100 (vrednost 97). Podobno je bilo ugotovljeno tudi za občini Šmarje pri Jelšah (98) in Šentjur (95). Staranje prebivalstva je bilo najizrazitejše v občini Kozje (130), pa tudi v občini Bistrica ob Sotli (118). Prebivalstvo je bilo najmlajše v občini Rogaška Slatina, kjer je

število mladega prebivalstva za 13 % presevalo število starega. Razpon med občino z najvišjo vrednostjo indeksa staranja in občino z najnižjo vrednostjo je meril 43 indeksnih točk. Leta 2023 je bilo prebivalstvo bistveno starejše, indeks staranja je bil namreč višji v vseh prostorskih enotah, z izjemo občine Dobje (razlika je le šest indeksnih točk). V primeru Kozjanskega se je indeks zvišal s 97 na 136 oziroma za 39 indeksnih točk, kar je več kot v Savinjski regiji (35 indeksnih točk) in Sloveniji (27 indeksnih točki). Kljub temu je bila leta 2023 vrednost kazalnika na Kozjanskem nekoliko nižja kot v Savinjski regiji in celotni Sloveniji. Najintenzivnejši proces staranja prebivalstva je bil zaznan v občini Rogaška Slatina, v kateri se je vrednost indeksa povišala s 87 leta 2008 na 147 leta 2023. Višji indeks staranja je bil leta 2023 izmerjen le v občinah Bistrica ob Sotli (162) in Kozje (157). Indeks staranja se je znatno povišal še v občini Rogatec (52 indeksnih točk). Najnižje razmerje med prebivalci, starimi pod 14 let, ter prebivalci, starimi 65 let ali več, je bilo leta 2023 v občinah Dobje (107), Šmarje pri Jelšah (127) in Podčetrtek (128).

Preglednica 1.1: Izbrani družbeno-gospodarski kazalniki za kozjanske občine, Kozjansko in Savinjsko regijo.

Prostorska enota	Indeks gibanja št. preb. 2008–2023	Indeks staranja 2008	Indeks staranja 2023	Stopnja reg. brezpos. 2008	Stopnja reg. brezpos. 2023	Indeks št. del. akt. preb. (kraj dela) 2008–2023
Bistrica ob Sotli	93	118	162	11,8	7,3	60
Dobje	98	101	107	7,7	5,6	151
Kozje	90	130	157	13,0	7,3	80
Podčetrtek	108	106	128	8,8	6,5	123
Rogaška Slatina	104	87	147	9,2	6,5	132
Rogatec	94	90	142	9,8	8,1	81
Šentjur	103	95	133	8,0	5,7	107
Šmarje pri Jelšah	107	98	127	9,7	6,3	105
Kozjansko	103	97	136	9,1	6,3	111
Savinjska regija	100	106	140	8,0	5,5*	100
Slovenija	104	116	143	6,7	4,9	107

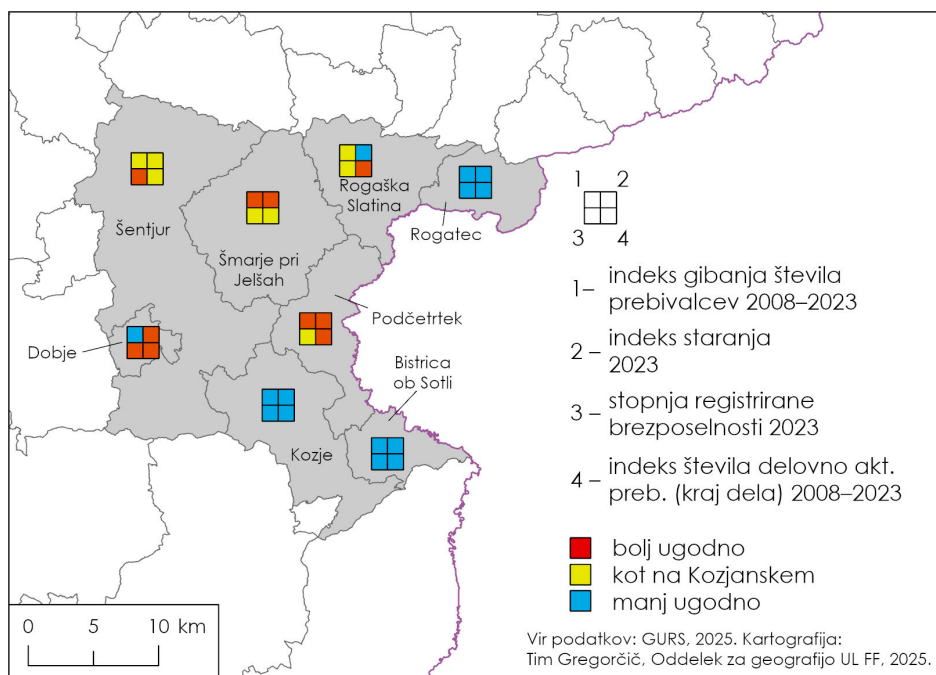
Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije 2024; Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije 2025.

*Opomba: * – vrednost brez občine Bistrica ob Sotli (teritorialne spremembe leta 2015).*

Stopnja registrirane brezposelnosti je bila na Kozjanskem leta 2008, pred začetkom gospodarske krize 2009–2013, 9,1-%, kar je bilo več kot v Savinjski regiji (8 %) in Sloveniji (6,7 %). Najvišji stopnji brezposelnosti sta bili v občinah Kozje (13 %) in Bistrica ob Sotli (11,8 %). Najnižja stopnja brezposelnosti je bila v občini Dobje (7,7 %). Druge občine so imele registrirano stopnjo brezposelnosti podobno, kot je veljalo za Kozjansko. Leta 2023 je bila v vseh primerjanih občinah nižja kot leta 2008. Kozjansko je imelo 6,3-% stopnjo brezposelnosti, kar je bilo nad vrednostjo za Savinjsko regijo (5,5 %) in Slovenijo (4,9 %). Najvišje stopnje registrirane brezposelnosti so bile v občinah Rogatec (8,1 %) ter Kozje in Bistrica ob Sotli (obe 7,3 %). Nižja stopnja brezposelnosti je bila v občinah Dobje (5,6 %) in Šentjur (5,7 %).

Indeks števila delovno aktivnega prebivalstva glede na kraj dela med letoma 2008 in 2023 prikazuje spremembo v številu delovnih mest. Na Kozjanskem se je med obema letoma število delovnih mest povečalo za 11 %. To je več kot v državi (za 7 %). V Savinjski regiji se število delovnih mest ni spremenilo. Število delovnih mest se je najbolj povečalo v občini Dobje (za več kot 50 %), vendar je treba upoštevati nizko število delovnih mest v občini (leta 2008 jih je bilo 156, leta 2023 pa 236). Do povečanja števila delovnih mest je prišlo tudi v drugih občinah, z izjemo občin Bistrica ob Sotli (število delovnih mest se je zmanjšalo s 380 na 229), Kozje in Rogatec. V absolutnih vrednostih se je število delovnih mest najbolj povečalo v občini Rogaška Slatina, za 1500.

Slika 1.3: Tipizacija kozjanskih občin glede na izbrane družbeno-gospodarske kazalnike za leto 2023.

Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije 2024; Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije 2025.

Razvojno stanje Kozjanskega leta 2023, analizirano z izbranimi štirimi kazalniki, kaže na večje razvojne razlike znotraj območja. Najboljše razvojno stanje je bilo v občinah Dobje in Podčetrtek. Občina Dobje negativno odstopa le pri gibanju števila prebivalcev med letoma 2008 in 2023, pri drugih kazalnikih je nad vrednostmi za celotno Kozjansko. Občina Podčetrtek izkazuje relativno ugodne demografske procese in gospodarski razvoj, slabše stanje je bilo le pri registrirani stopnji brezposelnosti leta 2023. Ugodno razvojno stanje je bilo potrjeno tudi za občini Šentjur in Šmarje pri Jelšah, kjer so vrednosti kazalnikov okrog vrednosti za celotno

Kozjansko ali pa nad njimi. Občina Rogaška Slatina izkazuje slabše demografske procese, vendar ugoden gospodarski razvoj. Najslabše so ocenjene občine Bistrica ob Sotli, Kozje in Rogatec, ki so se v vseh štirih preučenih kategorijah uvrstile pod vrednosti za Kozjansko.

1.3 Uvrščenost Kozjanskega med problemska območja

Eden od pglavitnih ciljev regionalne politike v Sloveniji vse od njenega začetka v letu 1971 je zmanjševanje razvojnih razlik med regijami. Namen določanja problemskih območij v kontekstu regionalne politike je opredeliti tiste dele ozemlja Slovenije, ki na podlagi izbranih meril izkazujejo posebne razvojne probleme. Z uvrstitvijo v enega od tipov problemskih območij je območje upravičeno do posebnih ukrepov, s katerimi država pomaga reševati njihove razvojne izzive. Koncept opredelitve problemskih območij je določen v zakonodaji, opredelitev prostorskih enot, ki se uvrščajo v posamezni tip problemskega območja, pa v podzakonskih dokumentih (uredbah, odlokih, pravilnikih).

V Sloveniji so bila problemska območja prvič določena z Zakonom o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v Socialistični republiki Sloveniji (Zakon o ukrepih ... 1971). Med **manj razvita območja** so se uvrščale vse občine, ki so izkazovale gospodarsko zaostajanje, visok delež kmečkega prebivalstva ter nizko delovno aktivnost (Zakon o ukrepih ... 1971). Med manj razvita območja sta se med letoma 1971 in 1975 uvrščali tudi občini Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah, kar pomeni, da je bilo Kozjansko v prvi polovici sedemdesetih let 20. stoletja prepoznano kot manj razvit del republike.

Nekoliko spremenjen pogled na manj razvita območja je leta 1975 prinesel Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v Socialistični republiki Sloveniji (Zakon o pospeševanju ... 1975). Za določitev manj razvitih območij se je uporabljalo večje število meril, ki so obravnavala gospodarsko razvitost, družbeno-gospodarsko strukturo prebivalstva, prebivalstveno dinamiko, družbeni standard in prometno infrastrukturo. Kot prostorska podlaga za določitev so se uporabljale občine in krajevne skupnosti, saj je zakonodajalec želel kot manj razvita območja opredeliti geografsko in problemsko zaokrožena območja. Zakon je bil spremenjen in dopolnjen leta 1980 (Zakon o spremembah in dopolnitvah ... 1980), ko so bili spremenjeni tudi kriteriji za določitev manj razvitih območij. Kriteriji so se nanašali na razvitost proizvodnih sil, učinke delovanja proizvodnih sil in razvitost družbenega standarda. Spremembi leta 1985 (Zakon o spremembah in dopolnitvah ... 1985) ter leta 1988 (Zakon o dopolnitvah zakona ... 1988) nista prinesli sprememb v merilih za določanje manj razvitih območij. Na podlagi zakona in njegovih dopolnitev so bila s podzakonskimi akti določena manj razvita območja v Sloveniji v obdobjih 1976–1980 (Odlok o območjih ... 1976), 1981–1985 (Odlok o območjih ... 1981) in 1986–1990 (Odlok o območjih ... 1985). Z vsemi tremi odloki je bilo območje Kozjanskega v celoti uvrščeno med manj razvita območja.

Leta 1990 je bil sprejet Zakon o **demografsko ogroženih območjih**. Regionalna politika je v devetdesetih letih 20. stoletja izpostavljala območja z negativnim

demografskim razvojem: zaostajanjem rasti stalnega prebivalstva za povprečno rastjo v Republiki Sloveniji (za 25 %) ter nadpovprečnim indeksom staranja (za več kot 25 %). Nekoliko spremenjena razmerja med meriloma so bila določena za manj razvita obmejna območja in gorsko višinska območja, pa tudi območja v prehodnem obdobju – to so bile krajevne skupnosti oziroma območja naselij, ki po novi opredelitvi niso bila več uvrščena v problemska območja, v prejšnji pa so bila (Zakon o demografsko ... 1990). Demografsko ogrožena območja so bila določena vsaka tri leta z odloki ali uredbami. Odlok iz leta 1991 (Odlok o območjih ... 1991) in uredba iz leta 1994 (Uredba o območjih, ki se štejejo ... 1994) sta sledila konceptu določanja zaključenih problemskih območij, zato je njihova opredelitev temeljila na prostorski enoti krajevnih skupnosti, v manjši meri na ravni območij naselij. Od leta 1997 dalje so bila demografsko ogrožena območja opredeljena le na ravni območij naselij (Uredba o območjih, ki se štejejo ... 1997; 1999).

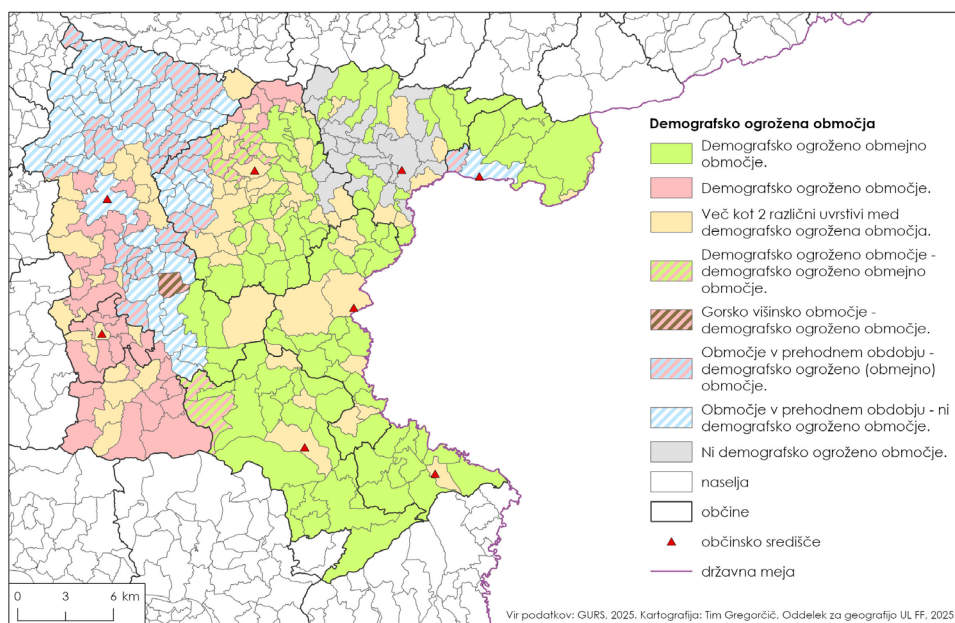
Preglednica 1.2: Število in delež naselij na Kozjanskem, ki so se uvrščala med demografsko ogrožena območja.

Obdobje	Demografsko ogrožena območja	Demografsko ogrožena obmejna območja	Gorsko višinska območja	V prehodnem obdobju	Skupaj naselij	Delež naselij (%)
1991–1993	37	146	1	96	280	90,9
1994–1996	63	146	1	72	282	91,6
1997–1999	79	98	0	67	244	79,2
1999–2000	80	98	0	0	178	57,8

Vir podatkov: Odlok o območjih ... 1991; Uredba o območjih, ki se štejejo ... 1994; 1997; 1999.

V prvih dveh obdobjih opredeljevanja demografsko ogroženih območij se je mednje uvrščala velika večina naselij na Kozjanskem. Med letoma 1991 in 1993 je bilo demografsko ogroženih skoraj 91 % vseh naselij na Kozjanskem – 280 od skupaj 308 naselij obravnavanega območja. Prevladovala so demografsko ogrožena obmejna območja (47,4 % naselij), pomemben delež pa so zajemala tudi območja v prehodnem obdobju (31,1 % naselij). Šlo je za naselja, ki so bila med letoma 1986 in 1990 uvrščena med manj razvita območja, po novih merilih pa se med demografsko ogrožena območja ne bi uvrščala. V obdobju 1994–1996 je bil delež naselij, uvrščenih med demografsko ogrožena območja, podoben (91,6 %), vendar se je spremenila njihova struktura: povečal se je delež naselij, uvrščenih med demografsko ogrožena območja (z 12 % na 20,5 %), zmanjšalo se je število naselij, ki so se uvrščala med območja v prehodnem obdobju (z 31,1 % na 23,4 %). Naselja, uvrščena med demografsko ogrožena, demografsko ogrožena obmejna in gorsko višinska območja, so bila v obeh obdobjih ista. Dodatno je bilo med demografsko ogrožena območja leta 1994 prištetih še 26 naselij, ki v predhodnem obdobju niso bila uvrščena v to kategorijo, in sicer pretežno naselja z območja krajevnih skupnosti Kalobje in Planina pri Sevnici; 24 naselij v prehodnem obdobju iz obdobja 1991–1993 ni bilo več uvrščenih med demografsko ogrožena območja, medtem ko je preostalih 72 naselij ohranilo ta status.

Slika 1.4: Demografsko ogrožena območja na Kozjanskem 1991–2000.

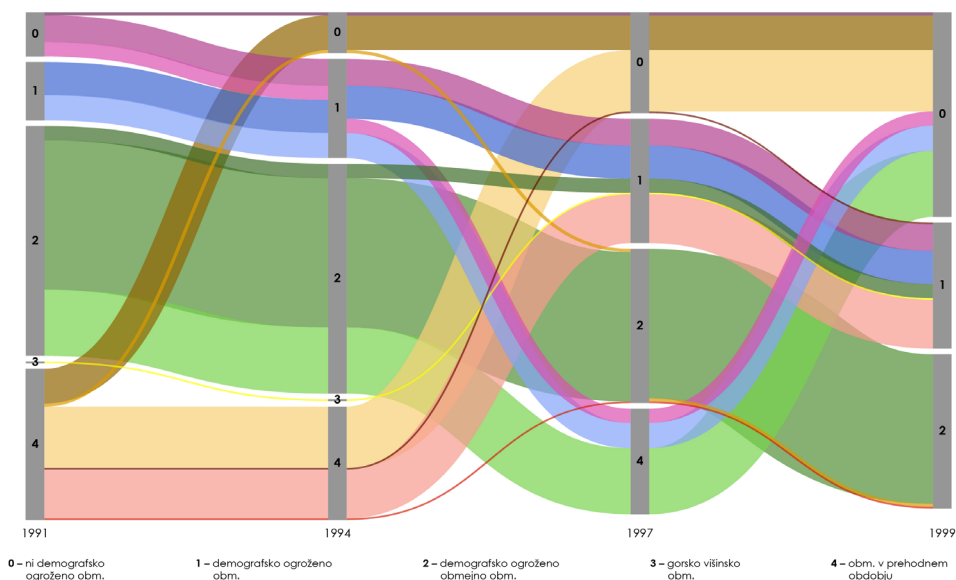
Viri: Odlok o območjih ... 1991; Uredba o območjih, ki se štejejo ... 1994; 1997; 1999.

V obdobju 1997–1999 se je število naselij, ki so se uvrščala med demografsko ogrožena območja, zmanjšalo za 38. Najbolj se je zmanjšalo število naselij, uvrščenih med demografsko ogrožena obmejna območja (za 48 naselij), medtem ko se je število naselij v prehodnem obdobju zmanjšalo za pet, število demografsko ogroženih naselij pa se je povečalo za 16. Podrobnejši vpogled v prehode med posameznimi tipi demografsko ogroženih območij pokaže, da je bilo 16 demografsko ogroženih naselij po novem uvrščenih med območja v prehodnem obdobju, devet naselij pa je izgubilo status obmejnega problemskega območja, vendar so ostala demografsko ogrožena. Kar 42 naselij, uvrščenih med demografsko ogrožena obmejna območja, je bilo v novem obdobju uvrščenih med območja v prehodnem obdobju. Edino naselje, opredeljeno kot gorsko višinsko območje, na Kozjanskem je bilo leta 1997 predstavljeno med demografsko ogrožena območja. Sprememba je bila tudi pri 32 naseljih, ki so bila v predhodnem obdobju uvrščena med območja v prehodnem obdobju, v novem obdobju pa so dobila status demografsko ogroženega območja, eno od njih pa status demografsko ogroženega obmejnega območja. Demografsko ogroženim obmejnim naseljem sta se pridružili dve naselji, ki predhodno nista imeli statusa problemskega območja. V obdobju 1999–2000 se je ponovno zmanjšalo skupno število naselij, uvrščenih med demografsko ogrožena območja, saj so naselja v prehodnem obdobju izgubila ta status. Med demografsko ogrožena območja je bilo na novo vključeno le eno naselje.

V celotnem obdobju veljavnosti koncepta demografsko ogroženih naselij je bilo med ta prištetih 21 naselij (6,8 %), pretežno na južnem in jugozahodnem delu nekdanje občine Šentjur pri Celju. Med demografsko ogrožena obmejna območja je bilo

uvrščeni 95 naselij (30,8 %) v širšem obmejnem pasu od Dobovca pri Rogatcu na severovzhodu do Bistrice ob Sotli in Podsrede na jugu Kozjanskega. Skoraj dve tretjini naselij (192 naselij) sta doživeli spremembo statusa. Dokumentiranih je bilo 15 različnih kombinacij sprememb. Največkrat je šlo za prehod iz kategorije demografsko ogroženih (obmejnih) območij med območja v prehodnem obdobju (67 naselij oziroma 21,6 %). Do največjih sprememb je prišlo pri uvrščanju naselij med demografsko ogrožena območja za obdobje 1997–1999.

Slika 1.5: Spremembe v uvrstitvah kozjanskih naselij med tipe demografsko ogroženih območij 1991–2000.

V kategorijo problemskih območij ni bilo všteti 24 naselij, večinoma iz občine Rogaška Slatina. Leta 1994 se je demografsko ogroženim območjem pridružilo 17 naselij, ki v prvem obdobju, 1991–1993, niso bila problemska. Devet demografsko ogroženih obmejnih naselij je bilo leta 1997 prekategoriiziranih v demografsko ogrožena območja. Dobra desetina naselij (39 naselij oziroma 12,7 %) je imela prvi dve obdobji veljavnosti koncepta status območij v prehodnem obdobju, od leta 1997 dalje pa niso več sodila v okvir demografsko ogroženih območij. Slaba četrtina naselij je svoj status spremenila več kot dvakrat (70 naselij oziroma 22,7 %).

Koncept spodbujanja razvoja demografsko ogroženih območij ni obravnaval razvojnih izzivov na starih industrijskih območjih. Prilagoditev regionalne politike novim razvojnim izzivom in sodobnim pristopom v regionalni politiki, pa tudi pripravo Slovenije na vstop v Evropsko unijo s skupno regionalno politiko je leta 1999 uredničil Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR 1999). Čeprav se je regionalna politika v skladu z novim konceptom izvajala na celotnem območju Republike Slovenije, so bila v Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja opredeljena tudi problemska območja. Določila jih je Uredba o vrednostih meril za

določitev **območij s posebnimi razvojnimi problemi** in določitev občin, ki izpolnjujejo ta merila (Uredba o vrednosti meril ... 2000). Vsaka občina se je glede na ustrežanje merilom lahko uvrstila v enega od treh tipov območij s posebnimi razvojnimi problemi (Uredba o vrednosti meril ... 2000): ekonomsko šibka območja, območja s strukturnimi problemi in visoko brezposelnostjo ter razvojno omejevana obmejna območja in območja z omejenimi dejavniki. Glede na uporabljena merila sta se drugi in tretji tip območij s posebnimi razvojnimi dejavniki delila na dva podtipa.

Preglednica 1.3: Uvrstitev kozjanskih občin v (pod)type območij s posebnimi razvojnimi problemi.

Občina	1	2a	2b	3a	3b	Skupno število (pod)tipov
Bistrica ob Sotli	X	-	X	X	X	4
Dobje	X	X	X	X	-	4
Kozje	X	-	X	X	X	4
Podčetrtek	X	-	X	-	X	3
Rogaška Slatina	-	-	X	-	X	2
Rogatec	X	-	X	-	X	3
Šentjur pri Celju	X	X	X	-	-	3
Šmarje pri Jelšah	X	X	X	-	X	4
Število	7	3	8	3	6	-

Vir podatkov: Uredba o vrednosti meril ... 2000.

1 – ekonomsko šibka območja

2a – območja s strukturnimi problemi zaradi visoke stopnje brezposelnosti

2b – območja s strukturnimi problemi zaradi visokega deleža kmečkega prebivalstva

3a – območja z omejenimi dejavniki

3b – razvojno omejevana obmejna območja

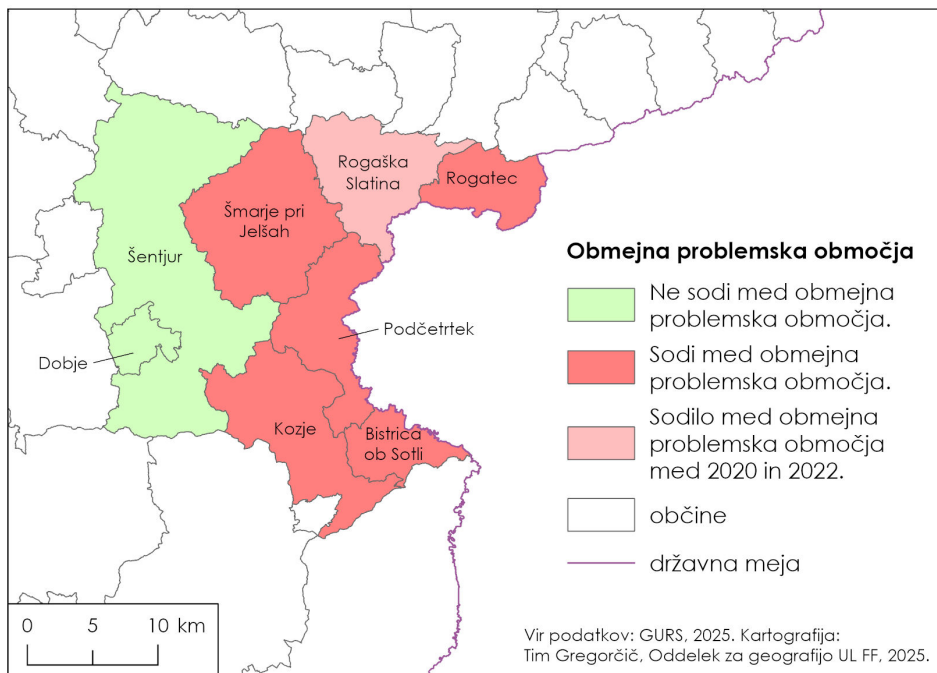
Občine na območju Kozjanskega so bile uvrščene v različne (pod)type območij s posebnimi razvojnimi problemi. Polovica občin se je uvrščala med štiri različne (pod) tipe: Bistrica ob Sotli, Dobje, Kozje in Šmarje pri Jelšah. To pomeni, da so bile na začetku novega stoletja razvojno bolj problematične kot preostale, še posebej glede na občino Rogaška Slatina, ki se je uvrščala v dva (pod)tipa problemskih območij. Občine Podčetrtek, Rogatec in Šentjur so se uvrščale v tri (pod)type. Enako kombinacijo (pod)tipov območij s posebnimi razvojnimi problemi sta imela dva para občin: Bistrica ob Sotli in Kozje (gospodarska šibkost, velika vloga kmetijstva, obmejnost in omejeni dejavniki za razvoj) ter Podčetrtek in Rogatec (gospodarska šibkost, visok delež kmečkega prebivalstva, omejeni dejavniki za razvoj). Na območju Kozjanskega je bilo kar šest različnih kombinacij uvrščenosti občin med (pod)type območij s posebnimi razvojnimi problemi. Vse občine so se uvrščale med območja s strukturnimi problemi zaradi nadpovprečnega deleža delovno aktivnega prebivalstva v kmetijstvu od skupnega števila delovno aktivnega prebivalstva (za več kot 20 % preseganje državnega povprečja v obdobju izračuna). Vse občine, z izjemo občin Rogaška Slatina, so bile gospodarsko šibke z manj kot 80 % bruto osnove za dohodnino na prebivalca v primerjavi z državnim povprečjem in hkrati z upadom števila prebivalcev (indeks rasti

prebivalcev pod 96). Šest občin je bilo obmejnih; obmejni nista bili le občini Dobje in Šentjur. V manjši meri sta razvojni problem predstavljali tudi visoka stopnja brezposelnosti, ki je za več kot 20 % presejala državno povprečje (občine Dobje, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah), ter prisotnost omejenih dejavnikov, ki so presegali 50 % površine občine ob hkratnem upadu števila prebivalcev (indeks rasti prebivalcev pod 96; občine Bistrica ob Sotli, Dobje in Kozje).

Območja s posebnimi razvojnimi problemi so ostala v veljavi tudi po sprejetju prenovljenega Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja leta 2005 (ZSRR-1 2005). V zakonu so bila predvidena prednostna območja, ki najbolj zaostajajo v razvoju ali se soočajo z velikimi strukturnimi problemi, vendar do njihove natančnejše opredelitve ni prišlo.

Novi Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2) iz leta 2011 je kot prednostna območja regionalne politike opredelil **obmejna problemska območja** in začasna problemska območja z visoko brezposelnostjo. Slednji tip ni bil določen za območje Kozjanskega. Se je pa del regije uvrščal med obmejna problemska območja. Kljub spremembam podzakonskega akta o izpolnjevanju meril za uvrstitev med obmejna problemska območja se je v obdobju po letu 2011 vanje uvrščalo pet občin: Bistrica ob Sotli, Kozje, Podčetrtek, Rogatec ter Šmarje pri Jelšah, med letoma 2020 in 2022 tudi Rogaška Slatina. Občine so morale za uvrstitev med obmejna problemska območja zadostiti določenim pogojem: več kot 50 % prebivalcev v

Slika 1.6: Obmejna problemska območja na Kozjanskem.

Vir podatkov: Uredbe, ki so določale obmejna problemska območja.

desetkilometerskem obmejnem pasu, primanjkljaj delovnih mest in podpovprečna gostota poselitve. Med obmejna problemska območja so se uvrstile tudi občine, ki so neposredno mejile na obmejne občine, če so bile prometno slabše dostopne (merilo več kot 45-minutna povprečna dostopnost do najbližjega priključka avtoceste ali hitre ceste) ali imele visok delež površine vključene v območje Nature 2000 (več kot 150 % slovenskega povprečja). Med obmejna problemska območja so se uvrstile tudi slabše razvite občine (koeficient razvitosti občin manjši od 0,9), če so mejile na obmejne občine ali občine, ki so neposredno mejile na obmejne občine (ZSRR-2 2011).

Kozjansko se je v času veljavnosti zakonov, ki so opredeljevali manj razvita območja (do leta 1990), ter v obdobju veljavnosti območij s posebnimi razvojnimi problemi, v prvem desetletju novega stoletja, v celoti uvrščalo med problemska območja. Visoki deleži so bili tudi v devetdesetih letih 20. stoletja, v času opredeljevanja demografsko ogroženih območij, vendar so se ti znižali od 91 % površine v obdobju 1991–1993 do 62 % v zadnjem obdobju veljavnosti takšnega načina obravnavanja regionalnih problemov.

Preglednica 1.4: Delež površine Kozjanskega, uvrščen med problemska območja.

Obdobje	Tip problemskega območja	Delež površine (%)
1971–1975	Manj razvita območja	100
1976–1980	Manj razvita območja	100
1981–1985	Manj razvita območja	100
1986–1990	Manj razvita območja	100
1991–1993	Demografsko ogrožena območja	91
1994–1996	Demografsko ogrožena območja	94
1997–1999	Demografsko ogrožena območja	80
1999–2000	Demografsko ogrožena območja	62
2000–2005/2011	Območja s posebnimi razvojnimi problemi	100 ¹⁾
2011–2015	Obmejna problemska območja	52
2015–2017	Obmejna problemska območja	52
2017–2020	Obmejna problemska območja	52
2020–2022	Obmejna problemska območja	63 ²⁾
2022–2024	Obmejna problemska območja	52
2024–	Obmejna problemska območja	52

Opombe: 1) vsaka od kozjanskih občin se je uvrstila v vsaj en (pod)tip območij s posebnimi razvojnimi problemi; 2) v obdobju 2020–2022 se je med obmejna problemska območja uvrščala tudi občina Rogaška Slatina

Od veljavnosti Zakona o spodbujanju regionalnega razvoja, sprejetega leta 2011 (ZSRR-2 2011), se je med problemska območja uvrščala dobra polovica regije (52 %), izključno njen obmejni del. Kozjansko se torej v kontekstu regionalne politike prišteva med problemska območja, ki izkazujejo razvojno heterogenost. Območja, ki so razvojno bolj problematična, zajemajo južni in jugozahodni del nekdanje občine Šentjur pri Celju ter spodnji del Obsotolja (občini Podčetrtek in Bistrica ob Sotli). Razvojno najmanj problematični deli Kozjanskega so dolina Voglajne ter naselbinska os

med Šmarjem pri Jelšah, Rogaško Slatino in Rogatcem. Kot ključni razvojni problem na Kozjanskem sta bila izpostavljena slaba demografska in gospodarska struktura, izstopajoč omejitveni razvojni dejavnik pa je bila tudi obmejnost.

I.4 Obmejno problemsko območje: primer Obsotelja

Obsotelje zajema območje ob reki Sotli od njenega izvira na severu do Orlice na jugu. Gre za podeželsko območje ob slovensko-hrvaški meji, ki je začelo razvojno zaostajati v času intenzivnejše industrializacije v Sloveniji. Pokrajinska zaprtost območja in njena relativno odročna lega sta s spremembo glavnih prometnih poti postajali vedno bolj očitni. Območje je bilo v preteklosti tudi agrarno prenaseljeno, kar je vodilo do več valov odseljevanja (Briški 1974; Ilešič 1974). Glede na vsakokratne kriterije je Obsotelje sodilo med manj razvita in obmejna problemska območja vse od leta 1971, ko je bil sprejet Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij. Obravnavano območje obsega občine Rogatec, Rogaška Slatina, Podčetrtek in Bistrica ob Sotli, dodatno pa še občino Šmarje pri Jelšah, ki sicer spada le v porečje Sotle, vendar je s sedežem Razvojne agencije Sotla in drugih deležnikov na področju lokalnega ter regionalnega razvoja upravno središče Obsotelja (Herman 2022).

Od leta 2024, ko je bila sprejeta zadnja Uredba o spremembi in dopolnitvi Uredbe o določitvi obmejnih problemskih območij, se med obmejna problemska območja uvrščajo občine Rogatec, Šmarje pri Jelšah, Podčetrtek in Bistrica ob Sotli. Občina Rogaška Slatina v obdobju 2011–2020 ni bila uvrščena med obmejna problemska območja, nato pa je bila leta 2020 mednje zopet uvrščena, čeprav ni izpolnjevala meril – mednje je bila uvrščena kot »otok« sredi sklenjenega območja občin, ki so bile vse uvrščene med obmejna problemska območja. Od leta 2022 občina Rogaška Slatina ponovno ni uvrščena med obmejna problemska območja, saj zaradi izpada občine Makole ni več »otok« (Uredba o spremembi in dopolnitvi ... 2024; Uredba o spremembi Uredbe o določitvi ... 2022).

Da bi ugotovili, kaj v kontekstu slovenske regionalne politike za Obsotelje pomeni imeti status obmejnega problemskega območja, smo preučili ukrepe, ki so bili namenjeni spodbujanju razvoja na teh območjih. Ukrepi, ki so bili namenjeni razvoju obmejnih problemskih območij, se do leta 2018 niso redno izvajali. Od sprejetja Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja leta 2011 je bil do leta 2018 objavljen le en javni razpis, od leta 2018 do začetka leta 2025 pa je bilo razpisanih 24 javnih razpisov za obmejna problemska območja, ki so jih razpisali Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, leta 2022 preimenovano v Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport (MGRT/MGTŠ), Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj (MKRR), Slovenski podjetniški sklad (SPS) ter Slovenski regionalno razvojni sklad (SRRS). Analizo izvajanja ukrepov za spodbujanje razvoja obmejnih problemskih območij v Obsotelju smo izvedli s pregledom rezultatov javnih razpisov. Večina javnih razpisov za obmejna problemska območja je namenjena mikro, malim in srednje velikim podjetjem, spodbujanju socialnega podjetništva, vključevanju diplomantov v delo na razvojnih projektih podjetij in sofinanciranju projektov ekonomsko-poslovne infrastrukture. Z zadnjimi razpisi je mogoče pridobiti finančna sredstva za revitalizacijo objektov javne infrastrukture.

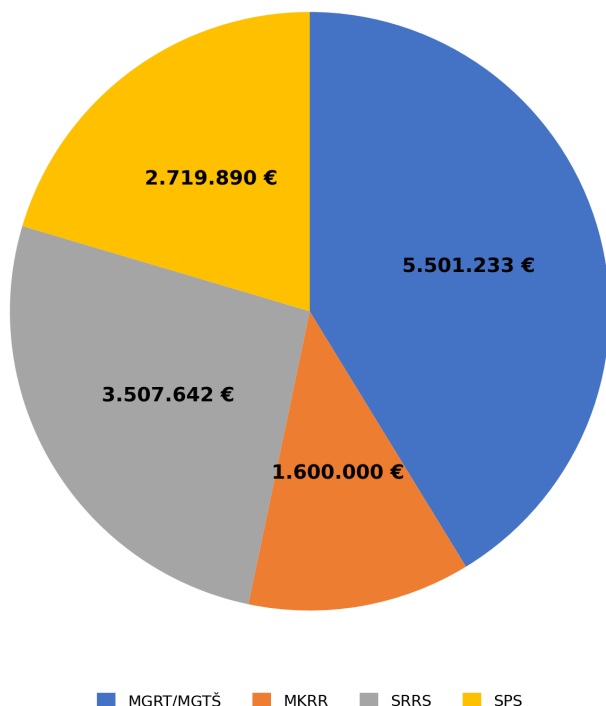
Slovenski podjetniški sklad je v obdobju 2018–2025 razpisal in zaključil šest javnih razpisov za dodelitev sredstev v obliki mikrokreditov, finančnih spodbud za zagon podjetij in sofinanciranja začetnih investicij na obmejnih problemskih območjih, prek katerih je Obsotelje skupno prejelo 2,7 milijona evrov sredstev (Slovenski podjetniški sklad 2018a; 2018b; 2019; 2020a; 2020b; 2024). V začetku leta 2025 sta bila pri Slovenskem podjetniškem skladu odprta še dva javna razpisa za obmejna problemska območja, in sicer Spodbude za zagon podjetij na obmejnih problemskih območjih v letu 2025 in Krediti za podjetja iz obmejnih problemskih območij v Republiki Sloveniji (Slovenski podjetniški sklad 2025).

Slovenski regionalno razvojni sklad je od leta 2018 dalje razpisal in zaključil šest javnih razpisov, sredstva pa so bila dodeljena v obliki razvojnih in likvidnostnih posojil podjetjem z obmejnih problemskih območij. Podjetja iz Obsotelja so prejela 3,5 milijona evrov sredstev. Oktobra 2024 je Slovenski regionalno razvojni sklad objavil Javni razpis za finančni produkt BIZI NOO in BIZI NOO POSOJILO, ki je namenjen razvoju in dvigu konkurenčnosti podjetij na obmejnih problemskih območjih z namenom pozitivnega učinka na konkurenčnost, produktivnost ter tehnološko opremljenost, ohranjanja in povečevanja zaposlenih ter varstva okolja in spodbujanja učinkovite rabe virov (Slovenski regionalno razvojni sklad 2025). Prijave na razpis so bile v začetku leta 2025 še odprte in jih zato ni bilo mogoče vključiti v analizo.

Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport je do februarja 2025 izvedlo pet javnih razpisov, ki so bili namenjeni podjetjem s področja turizma za povečanje energetske in snovne učinkovitosti, financiranju ponovnega zagona poslovanja podjetij po zaprtju zaradi pandemije covida-19, sofinanciranju začetnih investicij ter spodbujanju zagona in razvoja socialnega podjetništva in zadrug na obmejnih problemskih območjih. Obsotelje je prek razpisov prejelo 5,5 milijona evrov sredstev (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2020; 2021; Poročilo strokovne komisije za izvedbo ... 2021; Rezultati Javnega razpisa za sofinanciranje ... 2021; Javni razpis za sofinanciranje začetnih ... 2022; Javni razpis za spodbujanje zagona ... 2024).

Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj je v obdobju 2023–2025 objavilo štiri javne razpise za obmejna problemska območja. Do sedaj so znani rezultati le Javnega razpisa za sofinanciranje projektov ekonomsko-poslovne infrastrukture na obmejnih problemskih območjih v letih 2023 in 2024. Obsotelje (oziroma natančneje Občina Podčetrtek) je v sklopu razpisa prejelo 1,6 milijona evrov sredstev za sofinanciranje Centra za promocijo podjetništva Podčetrtek – inkubator Podčetrtek (Javni razpis za sofinanciranje projektov ... 2024). Javni razpis za pridobitev sredstev za vključevanje diplomantov v delo na razvojnih projektih podjetij na obmejnih problemskih območjih 2025, Javni razpis Revitalizacija objektov javne infrastrukture na obmejnih problemskih območjih za leto 2025 in Javni razpis za sofinanciranje projektov ekonomsko-poslovne infrastrukture na obmejnih problemskih območjih v letu 2025 pa so bili v času pisanja še odprti za prijave (Javni razpis za pridobitev sredstev ... 2024; Javni razpis Revitalizacija objektov ... 2024; Javni razpis za sofinanciranje projektov ... 2025).

Slika 1.7: Struktura finančnih sredstev za Obsotelje, prikazana po posameznih nosilcih javnih razpisov 2018–2024.

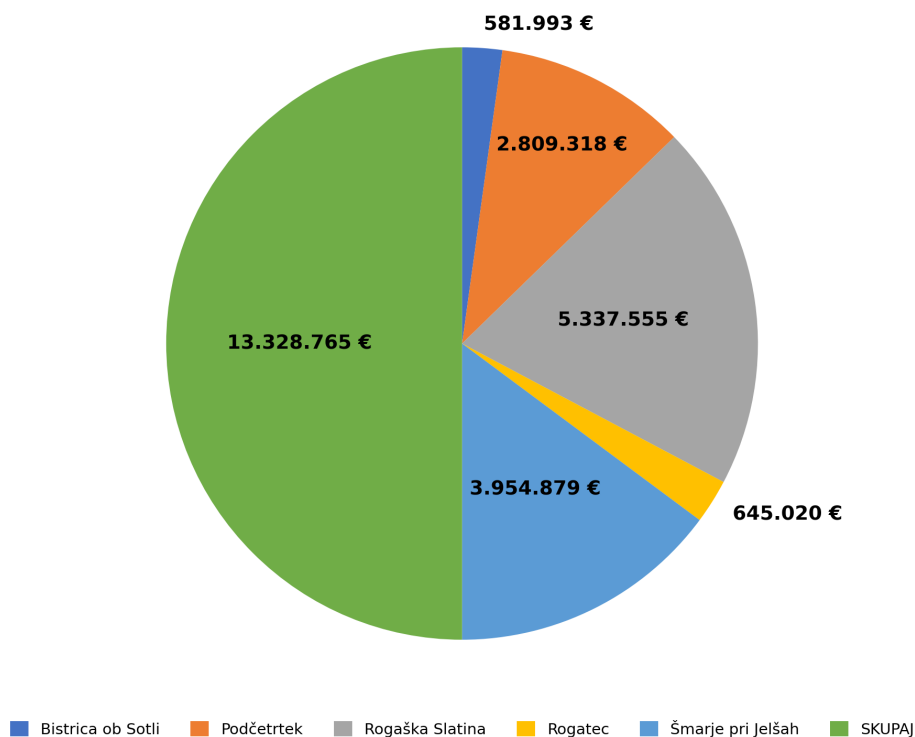

Vir podatkov: Javni razpis za sofinanciranje projektov ... 2024; Slovenski podjetniški sklad 2018a; 2018b; 2019; 2020a; 2020b; 2024; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2020; 2021; Poročilo strokovne komisije za izvedbo ... 2021; Rezultati Javnega razpisa za sofinanciranje ... 2021; Slovenski regionalno razvojni sklad 2025.

Obsotelje je prek javnih razpisov za obmejna problemska območja, ki se izvajajo v sklopu regionalne politike, do začetka leta 2025 prejelo približno 13,3 milijona evrov sredstev. V Obsotelju je leta 2024 živel 30.250 prebivalcev, kar pomeni, da je na javnih razpisih prejelo 440,62 evra na prebivalca. Prek javnih razpisov Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport je Obsotelje prejelo 8,7 % vseh razpisanih sredstev, pri javnih razpisih Slovenskega podjetniškega sklada je ta delež znašal 5,3 %, pri razpisu Ministrstva za kohezijo in regionalni razvoj pa 8,4 % vseh sredstev. Pri razpisih Slovenskega regionalnega razvojnega sklada ni bilo mogoče izračunati deleža sredstev, ki ga je prejelo Obsotelje, saj so bili pridobljeni podatki o skupni višini dodeljenih sredstev podani na način, da takšen izračun ni bil možen. Na seznamu obmejnih problemskih območij je trenutno 88 slovenskih občin; v Obsotelju so med obmejna problemska območja uvrščene štiri občine, kar predstavlja 4,5 % vseh občin, ki spadajo med obmejna problemska območja. V vseh občinah, ki spadajo med obmejna problemska območja, je leta 2024 živel 471.414 prebivalcev. Prek javnih razpisov je bilo tem območjem skupno namenjenih 130,6 milijona evrov (znesek ne vsebuje sredstev, ki so jih območja prejela prek Slovenskega regionalnega razvojnega sklada, ker ta podatek ni na voljo), kar znaša 277,13 evra na prebivalca. Obsotelje je na javnih razpisih (brez sredstev Slovenskega regionalnega razvojnega sklada) prejelo

324,67 evra na prebivalca. Ugotovimo lahko, da je Obsotelje glede na delež, ki ga predstavljajo pri obmejnih problemskih območjih, in glede na obseg finančnih sredstev precej uspešno pri črpanju sredstev v primerjavi z vsemi občinami, ki se uvrščajo med obmejna problemska območja.

Slika 1.8: Struktura pridobljenih razvojnih sredstev po občinah in nosilcih javnih razpisov v Obsotelju 2018–2024.

Vir podatkov: Javni razpis za sofinanciranje projektov ... 2024; Slovenski podjetniški sklad 2018a; 2018b; 2019; 2020a; 2020b; 2024; Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo 2020; 2021; Poročilo strokovne komisije za izvedbo ... 2021; Rezultati Javnega razpisa za sofinanciranje ... 2021; Slovenski regionalno razvojni sklad 2025.

Pri pregledu sredstev, prejetih na javnih razpisih, po posameznih občinah je razvidno, da se njihov obseg med občinami precej razlikuje. Največ sredstev je uspelo pridobiti občini Rogaška Slatina, in sicer približno 5,3 milijona evrov. Na drugem mestu je občina Šmarje pri Jelšah s 3,9 milijona evrov, na tretjem mestu pa občina Podčetrtek z 2,9 milijona evrov. Precej manj prijav in posledično tudi manj prejetih finančnih sredstev pa je v občinah Rogatec in Bistrica ob Sotli. Občina Rogatec je prek javnih razpisov prejela 645.020 evrov, občina Bistrica ob Sotli pa 581.993 evrov. Razloge za razlike v višini prejetih sredstev gre iskati v manjšem številu registriranih podjetij, skromnejšem zanimanju med podjetji (Herman 2022) ali manjši usposobljenosti za oddajo vlog.

Pomen uvrščenosti med obmejna problemska območja smo ugotavljali tudi z razgovori z razvojnimi deležniki iz Obsotelja (predstavniki vseh petih občin, Razvojne

agencije Sotla ter Javnega zavoda za turizem in kulturo Rogaška Slatina). Deležniki so izpostavili dejstvo, da je velika večina javnih razpisov namenjena le podjetjem, sami pa bi si želeli razpise in razvojne spodbude tudi na drugih področjih. Izpostavili so željo po finančni pomoči na infrastrukturnem področju za izboljšanje dostopnosti območja, saj je to po njihovem mnenju ena izmed glavnih ovir pri privabljanju novih investorjev (Herman 2022).

Poleg ukrepov regionalne politike za obmejna problemska območja je bilo Obso-telje ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo deležno finančne razvojne pomoči, ki je bila del Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za ob-dobje 2007–2013. Območja ob slovensko-hrvaški meji so bila zaradi novonastale schengenske meje in potencialno negativnih vplivov deležna finančne pomoči v višini 62,7 milijona evrov. Finančna sredstva so se delno črpala iz državnega proraču-na, večino pa je prispevala Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Sredstva so bila namenjena predvsem sofinanciranju ukrepov s področja prometne, okoljske in gospodarske infrastrukture. Obsotelje je prek javnih razpisov za razvoj ob-mejnih območij s Hrvaško v obdobju sedmih let prejelo približno 13,8 milijona evrov sredstev (Strukturni skladi EU v Sloveniji 2016).

Pri razvoju obmejnih območij ima pomembno vlogo tudi čezmejno sodelovanje. Ve-čina čezmejnega sodelovanja Obsotelja s sosednjo Krapinsko-zagorsko županijo po-teka v obliki projektov Interreg. Čezmejno sodelovanje Slovenije s Hrvaško je poteka-lo že leta 2003 v okviru programa Phare, nato je med letoma 2004 in 2006 potekalo s trilateralnim Sosedskim programom Interreg, pri katerem je sodelovala tudi Ma-džarska, v obdobju 2007–2013 pa se je izvajalo v okviru Instrumenta za predpristo-pno pomoč. Program Interreg med Slovenijo in Hrvaško se je v polnem obsegu začel izvajati v programskem obdobju 2014–2020 (Interreg Slovenija-Hrvaška 2022a). Za čezmejno sodelovanje s Hrvaško je v programskem obdobju 2021–2027 namenjenih približno 39 milijonov evrov (Interreg Slovenija-Hrvaška 2022b). Med najpogostejši-mi tematikami projektov Interreg sta okoljska problematika in oblikovanje čezmejne turistične destinacije, posamezni projekti pa so namenjeni tudi razvoju podjetništva ter popisu kulturne dediščine in njenemu vključevanju v turistično ponudbo obmo-čja (Herman 2022).

I.5 Sklep

Analiza kazalnika bruto narodni dohodek na prebivalca med letoma 1972 in 1990 po-trjuje, da se je Kozjansko v tem obdobju uvrščalo med gospodarsko manj razvite dele Slovenije. Leta 1972 je indeks bruto narodnega dohodka na prebivalca dosegal 44 % republiškega povprečja. Primerjava s Savinjsko regijo dodatno osvetljuje razvojno zaostajanje: medtem ko je Savinjska regija v osemdesetih letih preseгла republiško povprečje, je Kozjansko ostalo pod njim. Z izjemo krajših obdobj je Kozjansko glede na regijsko povprečje stagniralo ali celo rahlo nazadovalo.

Po reformi lokalne samouprave je bilo območje regije razdeljeno na osem občin. Analiza izbranih družbeno-gospodarskih kazalnikov med letoma 2018 in 2023 raz-kriva notranjo razvojno heterogenost. Medtem ko so občine Podčetrtek, Šmarje pri

Jelšah in Šentjur doživljale demografsko rast, je občine na vzhodu in jugovzhodu (Kozje, Bistrica ob Sotli, Rogatec) zaznamovalo zmanjševanje in staranje prebivalstva. Stopnja registrirane brezposelnosti se je na Kozjanskem zmanjšala, vendar je v nekaterih občinah ostala nadpovprečna (7,3 % v Kozjem in Bistrici ob Sotli leta 2023). Indeks delovno aktivnega prebivalstva glede na kraj dela kaže, da se je število delovnih mest na Kozjanskem v 15 letih povečalo za 11 %, kar presega državno povprečje (7 %). Največja rast je bila v občinah Dobje, Rogaška Slatina in Podčetrtek.

Uvrstitev Kozjanskega v različne tipe problemskih območij (od »manj razvitih« v sedemdesetih letih do »obmejnih problemskih območij« po letu 2011) izkazuje dolgoletno prepoznavanje strukturnih razvojnih problemov s strani republike oziroma države. V času veljavnosti »manj razvitih območij« (1971–1990) in »območij s posebnimi razvojnimi problemi (2001–2010) se je celotno območje Kozjanskega uvrščalo med problemska območja. V obdobju 1991–1993 je bilo 91 % naselij na Kozjanskem uvrščenih med demografsko ogrožena območja, vendar se je ta delež do leta 2000 zmanjšal na 58 %. Del Kozjanskega se od leta 2011 uvršča med »obmejna problemska območja«. Med letoma 2018 in 2025 je ta del Kozjanskega iz različnih virov prejel 13,3 milijona evrov sredstev, namenjenih obmejnemu problemskemu območju, kar pomeni 440 evrov na prebivalca. To je več, kot to velja za vsa obmejna problemska območja v Sloveniji skupaj. Prijavitelji iz občin Rogaška Slatina in Šmarje pri Jelšah so bili najuspešnejši pri pridobivanju finančnih sredstev, medtem ko sta občini Bistrica ob Sotli in Rogatec prejeli znatno manj.

Analiza regionalnega razvoja Kozjanskega potrjuje, da gre za manj razvito območje. Prikazana razvojna dinamika območja je rezultat delovanja dveh razvojnih dejavnikov: prvič, zgodovinske zakoreninjenosti razvojnih zaostankov, ki so se kljub občasnim izboljšanjem ohranili do danes; in drugič, razvojne raznolikosti območja, ki je rezultat tako naravnogeografskih značilnosti kot tudi različne uspešnosti lokalnih politik in dostopa do razvojnih virov. Bolj razviti so severni deli Kozjanskega. Občina Dobje ima specifične razvojne značilnosti. Razvojno najbolj zaostajajo občine Bistrica ob Sotli, Kozje in Rogatec.

Zahvala

Raziskava je potekala v okviru programa raziskovanja Trajnostni regionalni razvoj Slovenije (P6–0229), ki ga sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.